

Nr 233.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kyrkomusiker m. m.; given Stockholms slott den 18 april 1947.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ekle-siastikärenden för denna dag samt Kungl. Maj:ts och kyrkomötets däri omförmälda skrivelser vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att an-taga härvid fogade förslag till

- 1) lag om kyrkomusiker, samt
- 2) lag om kungörande i kyrka vid förfall för präst.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF

N. Quensel.

Förslag
till lag om kyrkomusiker.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

För kyrkomusikens uppehållande skall för varje territoriell församling finnas anställd kyrkomusiker.

2 §.

1. Kyrkomusiker åtnjuter avlöning samt i vissa fall tjänstepension och rätt till pension för efterlevande i enlighet med vad Konungen efter av riksdagen godkända grunder bestämmer.

2. Kostnaderna för kyrkomusikers verksamhet gäldas, i den mån de icke skola enligt vad särskilt stadgas annorledes utgöras, av pastorat och församling, vardera i den utsträckning Konungen efter av riksdagen godkända grunder bestämmer.

3. De särskilda avlöningstillgångar, som äro förenade med nuvarande klockar- och organistbefattningar inom ett pastorat, skola för pastoratet utgöra tillgångar för bestridande av kostnaderna för kyrkomusikers avlöning.

4. Till bestridande av de på pastorat enligt 2 mom. ankommande kostnaderna har pastoratet att taga i anspråk,

i första hand, avkastning av avlöningstillgångar, vilka jämlikt 3 mom. äro för detta ändamål avsedda eller eljest därtill anvisas, ävensom förekommande andra medel, som blivit härför tillgängliga,

samt, i andra hand, församlingsavgifter till erforderligt belopp.

Om rätt för pastorat att för kyrkomusikers avlöning åtnjuta bidrag av allmänna medel stadgas särskilt.

5. Församlingsavgifter, som i 4 mom. avses, skola utgöras i den för församlingsavgifter till prästerskapets avlöning stadgade ordning.

3 §.

Om kyrkomusikers anställande och kyrkomusikernas verksamhet gäller i övrigt vad Konungen förordnar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947. Därmed upphävas:
kap. 24 §§ 30—33 kyrkolagen ävensom vad i avseende å klockare stadgas i kap. 11 § 8, kap. 24 § 11 och kap. 26 § 1 samma lag;
lagen den 14 oktober 1898 (nr 90, sid. 2) innefattande tillägg till 15 kap. 18 § kyrkolagen;

förordningen den 2 november 1883 (nr 61, sid. 1) angående allmänt ordnande av klockarnes löneinkomster;

lagen den 6 april 1894 (nr 14, sid. 1) angående ändring i gällande stadganden om tillsättning av organist- och klockarebefattningar;

lagen den 16 oktober 1908 (nr 110, sid. 5) angående sättet för organistlöns utgående;

lagen den 9 december 1938 (nr 732) angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar; samt

angående rätt till tjänst- och nådår efter klockare eller organist meddelade bestämmelser;

tillika med alla de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring eller förklaring av sålunda upphävda författningsbestämmelser eller tillägg därtill eller som tillkommit med stöd av samma bestämmelser;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot de i denna lag och med stöd av densamma meddelade bestämmelserna.

Härvid skall iakttagas:

1. Intill dess kyrkomusiker enligt denna lag blivit för församling anställd, skola — med undantag av förenämnda lag den 14 oktober 1898 — de hittills gällande bestämmelserna om klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningar alltjämt lända till efterrättelse beträffande nuvarande i församlingen inrättade sådana befattningar; dock att dylik äldre befattning icke må annorledes än genom förordnande tills vidare tillsättas med ny innehavare.

2. Genom denna lag sker icke rubbning i vad för klockar-, organist- och kyrkosångarbefattning i icke territoriell församling må finnas föreskrivet.

Förslag

till lag om kungörande i kyrka vid förfall för präst.

Härigenom förordnas som följer.

Där enligt lag eller särskild författning eller bestämmelse i kyrkohandboken kungörande skall ske i kyrka beträffande äktenskaps ingående eller annan kungörelse skall där uppläsas eller anslås, skall, om prästen av sjukdom eller annat hinder är urståndsatt att fullgöra vad på honom därutinnan ankommer, detta fullgöras av ledamot eller suppleant i kyrkorådet, som av kyrkorådet blivit därtill utsedd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947.

Utdrag av protokollet över eklestiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 april 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, finans- och eklestiastikdepartementen anmäler statsrådet Quensel den i statsrådsprotokollet för den 8 november 1946 senast omförmälda frågan om en *nyorganisation av kyrkomusikertjänsterna* och anför därvid följande.

I skrivelse till kyrkomötet den 8 november 1946, nr 11, begärde Kungl. Maj:t kyrkomötets förklaring, huruvida kyrkomötet jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen för sin del, å ena sidan, godkände 1 § i ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om kyrkomusiker ävensom däri angiven tidpunkt för nämnda lagrums ikraftträdande och, å andra sidan, samtyckte till upphävande, på sätt i lagförslaget avsågs, av däri angivna äldre bestämmelser av kyrkolags natur. Genom omförmälda skrivelse anmodades kyrkomötet att samtidigt avgiva yttrande beträffande vissa vid ärendets föredragning i statsrådet samma dag närmare angivna grunder för nyorganisationen av kyrkomusikertjänsterna samt över ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om kungörande i kyrka vid förfall för präst.

I skrivelse den 6 december 1946, nr 27, har kyrkomötet i anledning härav *dels* anmält, att kyrkomötet jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen för sin del godkänt 1 § i det vid Kungl. Maj:ts omförmälda skrivelse fogade förslaget till lag om kyrkomusiker ävensom däri angiven tidpunkt för nämnda lagrums ikraftträdande och samtyckt till upphävande, på sätt i samma lagförslag sägs, av däri angivna bestämmelser av kyrkolags natur,

dels ock såsom yttrande beträffande grunderna i övrigt för den avsedda nyorganisationen av kyrkomusikertjänsterna åberopat vad kyrkomötets första särskilda utskott härutinnan anført i sitt i ärendet avgivna betänkande, nr 1.

Föredraganden anför vidare:

En redogörelse för den snart halvsekelgamla s. k. »klockarfrågans» nuvarande läge har lämnats i nyssnämnda skrivelse till kyrkomötet och i samband med den remiss till lagrådet, som föregick denna skrivelse. Jag tillåter mig här hänvisa till denna redogörelse. I detta sammanhang torde dock böra erinras om följande.

Enligt gällande kyrkolag åligger det kyrkoförsamlingarna att efter menighetsval anställa *klockare*. Dennes ställning var ursprungligen allenast en kyrkotjänarens, vilken vid vården av kyrkan och dess egendom och vid gudstjänsternas anordnande hade att biträda kyrkoherden. Med den gamla klockarinstitutionen sammankopplades sedermera emellanåt sysslan såsom folkundervisare. Efter reformationen pålades klockaren flerstädes även uppgiften att vara kyrkosångare vid gudstjänsterna. Vid sidan av klockarbefattningarna uppstodo, efter hand som det kyrkliga musiklivet utvecklades, självständiga befattningar vid kyrkorna dels såsom *organister*, dels såsom *kyrkosångare* eller *kantorer*. Inrättandet av dessa två särskilda befattningar var emellertid frivilligt och beroende av församlingarnas egna beslut. Där särskild kyrkosångare ej anställdes, ålåg det i regel alltjämt klockaren att leda sången i kyrkan. Då folkskoleväsendet under 1800-talets förra hälft fick sin självständiga organisatoriska gestaltning, skildes klockaren — i denna sin egenskap — helt från de med folkundervisningen förenade uppgifterna. Enligt nu gällande stadganden kan dock befattningen såsom klockare, liksom ock befattningen såsom organist eller kantor, efter vederbörligt tillstånd förenas med folkskollärartjänst. Klockar-, organist- och kantorsbefattningarna kunna även vara sinsemellan förenade. Åtskilliga av klockarens ursprungliga uppgifter hava numera helt upphört eller ock överflyttats på annan (t. ex. kyrkovaktmästare och ringare). Utöver skyldigheten för klockaren att, där särskild kyrkosångare icke finnes, fullgöra en sådans uppgifter kvarstå för närvarande i tjänsteorganisatoriskt hänseende på själva klockarinstitutionens grund allenast de förhållandevis mindre kvalificerade funktioner, som på sina håll ännu må tillhöra klockarna såsom 'kyrkobetjante' i egentlig bemärkelse. Sedan gammalt hänföras samtliga tjänsteuppgifter vid klockar-, organist- och kantorsbefattningarna, alltså även de till de två sistnämnda hörande rent kyrkomusikaliska, till klockarinstitutionen. Å andra sidan räknas numera alla tre befattningarna oftast — vad klockarbefattningen beträffar, åtminstone där den är förenad med någon av de andra — såsom kyrkomusikertjänster.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 1 juli 1942 ledamoten av riksdagens andra kammare, prosten Harald Hallén, kantorn Karl Georg Gustafsson, direktören för musikhögskolan, professorn Einar Ralf, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren Ernst Staxäng och kammarrådet Tom Wohlin att såsom sakkunniga inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag angående en nyorganisering av klockarinstitutionen och dit hänförliga befattningar samt vad därmed sammanhänger. Åt Hallén uppdrogs att såsom ordförande leda utredningsarbetet och åt Wohlin att vara sekreterare.

Den 13 april 1945 avlämnade de nämnda sakkunniga — 1942 års kyrkomusikerutredning — en första del av upprättat betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. (stat. off. utr.

1945: 16), innehållande riktlinjer och vissa preliminära förslag för en reform på området. Sedan häröver avgivits yttranden av ett femtiotal statsmyndigheter, kommunala förbund, personalsammanslutningar och andra samt dessa yttranden ställts till kyrkomusikerutredningens förfogande, har kyrkomusikerutredningen med skrivelse den 27 juni 1946 framlagt del II av sitt betänkande i frågan (stat. off. utr. 1946: 50), varvid fogats förslag till ett antal författningar, som visat sig erforderliga för ett genomförande av reformen.

Enligt av kyrkomusikerutredningen sammanställd statistik, vilken hänför sig till år 1943, funnos nämnda år inom församlingarna i riket såsom klockare, organister och kantorer anställda 2 493 befattningshavare. Härav innehade icke mindre än 1 737, i regel jämte såväl klockar- som organistbefattning, tillika folkskollärartjänst, därav flertalet på landsbygden. Av de till ett antal av 756 uppgående befattningshavare, vilka sålunda icke tillika voro folkskollärare, funnos 93 som endast innehade klockarbefattning; 384 innehade såväl klockar- som organist- och kantorsbefattning.

Vid anmälan den 18 oktober 1946 av ifrågavarande ärende för remiss till lagrådet anförde jag bland annat följande.

Frågan om en reform av kyrkomusikernas tjänstgörings- och anställningsförhållanden har visat sig mer än vanligt invecklad och segsliten. Reformproblemet, som gemenligen gått under den mindre egentliga beteckningen klockarfrågan, är i själva verket snart halvsekelgammalt. Bakom de numera av 1942 års kyrkomusikerutredning avlämnade förslagen ligga utredningsarbeten av icke mindre än tre äldre sakkunnigberedningar, vilkas förslag emellertid alla — av den ena eller andra anledningen — kommit att stranda. Ett av de tidigare framkomna lösningsprojekten nådde, år 1921, fram till riksdagen men blev — som det vill synas närmast med hänsyn till befarade ekonomiska konsekvenser för de många svagt ställda småförsamlingarna i riket — av riksdagen avvisat. Misslyckandet gjorde det klart, att en tjänste- och avlöningsreglering på detta område av den kyrkliga förvaltningen måste förbindas med en verksam skatteutjämning de kyrkliga menigheterna emellan för hithörande samhälleliga utgifter. År 1938 beträddes såtillvida de partiella reformernas väg som en lagstiftning då antogs för en omedelbar avveckling av det antikverade jordavlöningsystemet för klockare och organister (klockarboställslagen). I övrigt och i det väsentliga ligger reformfrågan alltjämt olöst. En genomgripande omdaning av de organisatoriska förhållandena på detta område är emellertid av den allra största betydelse ej blott för den hithörande till numerären talrika befattningshavarkåren utan också — och kanske i all synnerhet — för landets kyrkoförsamlingar och för gudstjänstlivet där. En allsidig lösning av organisationsproblemet framstår fördenskull såsom tvingande och kan svårigen längre uppskjutas.

Kyrkomusikerutredningens förslag utgår från förutsättningen, att de nuvarande klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna avvecklas och att i dessas ställe inrättas nya kyrkomusikertjänster, så anordnade att varje församling — oberoende av folkmängd och egen ekonomisk bärkraft — beredes tillgång till en väl kvalificerad, i tjänsten skäligt avlönad ut-

öware av kyrkomusiken vid dess gudstjänster och andra kyrkliga förrättningar. Dessa utgångspunkter för den åsyftade nyorganisationen ansluta sig helt till de riktlinjer för en reform på området, som av chefen för ecklesiastikdepartementet uppdrogos vid utredningsuppdragets meddelande.

Grunden för den ifrågasatta nyorganisationen av ifrågavarande tjänster måste läggas genom ett upphävande av de äldre bestämmelserna i ämnet, vilka äro av kyrkolags natur, varigenom deras upphävande är beroende av kyrkomötets samtycke. Ett av huvudmomenten i det uppgjorda förslaget till lag om kyrkomusiker är i själva verket att finna i dess tillämpningsbestämmelser, varigenom de äldre bestämmelserna sättas ur kraft, dock endast i den mån nya tjänster med stöd av en kommande detaljreglering inrättas. Lagförslaget första paragraf innehåller ett principiellt stadgande av innebörd, att de äldre klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna skola — i den mån lagen för de särskilda församlingarna träder i kraft — ersättas med en enhetlig tjänst som »kyrkomusiker». I övrigt innehåller lagförslaget såsom framgår av dess text — förutom hänvisningar till en nyorganisation i enlighet med grunder, som skola godkännas av riksdagen — i huvudsak endast, att även innehavarna av de nya tjänsterna skola vara kommunalavlönade samt att avlöningskostnaderna härvid skola bestridas i nära överensstämmelse med vad som gäller för församlingsprästerskapet.

Den för en nyorganisation av kyrkomusikertjänsterna härutöver påkallade speciellare författningsregleringen har av kyrkomusikerutredningen föreslagits skola omfatta, främst en kyrkomusikerstadga och ett avlöningsreglemente jämte erforderliga pensioneringsbestämmelser, men dessutom åtskilliga författningar, avseende dels helt ny reglering i särskilda hänseenden såsom införande i gällande kyrkofondslag av bestämmelser om tillskott ur kyrkofonden åt pastorat för kyrkomusikers avlöning och meddelande av anvisningar rörande själva förfarandet vid kyrkomusikertjänsternas inrättande, dels av nyorganisationen nödvändiggjorda jämkningar i hittillsvarande reglering å området såsom i församlingsstyrelselagarna, i folkskolestadgorna och folkskolans avlöningsreglemente samt beträffande den framtida dispositionen av nuvarande klockar- och organistavlöningsstillgångar. Förslaget till kyrkomusikerstadga innefattar bestämmelser angående de tjänstetyper, efter vilka de nya tjänsterna skulle anordnas, och i övrigt bestämmelser till reglerande av tjänsteuppgifter, kompetensfordringar, anställningsförfarande, målsmanskap m. m. för tjänsterna i fråga. Förslagen till avlöningsreglemente och pensioneringsbestämmelser äro i det väsentliga avfattade, det förra i nära överensstämmelse med gällande bestämmelser i civila och övriga därmed likställda avlöningsreglementen och de senare i enlighet med motsvarande bestämmelser dels i folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen, varunder kyrkomusiker-folkskoletjänster enligt förslaget skulle inordnas, dels i reglementet för statens pensionsanstalt, till vilken övriga kyrkomusikers såväl tjänste- som familjepensionering föreslagits skola hänläggas.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle huvudtjänstetyperna för de nya kyrkomusikertjänsterna bliva två: kyrkomusiker-folkskoletjänst samt självständig kyrkomusikertjänst, den sistnämnda antingen med fulltidstjänst-

göring eller med deltidstjänstgöring. Innehavare av kyrkomusiker-folkskoletjänst skulle ha att fullgöra tjänstgöring ej blott såsom kyrkomusiker inom vederbörande församling utan även såsom folkskollärare eller småskollärare inom ortens skoldistrikt. Innehavare av självständig kyrkomusikertjänst skulle vid fulltidstjänstgöring endast ha att fullgöra kyrkomusikaliska tjänsteuppgifter inom församlingen men vid deltidstjänstgöring dessutom vara pliktig att åtaga sig viss fyllnadstjänstgöring såsom musiklärare vid å orten befintlig allmän eller statsunderstödd enskild läroanstalt. I de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna skulle enligt förslaget för samtliga här angivna tjänstetyper ingå, förutom åliggandet att biträda med kyrkomusik vid gudstjänster och särskilda kyrkliga förrättningar, jämväl skyldighet att i viss strängt begränsad utsträckning meddela s. k. fri musikundervisning, d. v. s. kostnadsfri undervisning utanför skolan åt ortens ungdom i sång och musik. Innehavare av kyrkomusiker-folkskoletjänst skulle enligt de sakkunnigas förslag åtnjuta — jämte stadgad avlöning av skoldistriktet såsom ordinarie folk- eller småskollärare — visst särskilt pensionsgrundande avlöningstillägg (kantorstillägg) för sin kyrkomusikaliska tjänstgöring, vilken sistnämnda avlöningspost skulle komma att bestridas av vederbörande pastorat. För innehavare av självständig kyrkomusikertjänst med fulltidstjänstgöring ha de sakkunniga föreslagit ordinarie anställning med lönegradsplacering i allmänhet motsvarande lönegrad A 23 enligt civila avlöningsreglementet, men med en lönegrad högre för tjänst vid stiftsstadens huvudkyrka (domkyrkan). Självständig kyrkomusikertjänst med deltidstjänstgöring skulle i vissa fall genom därtill knuten fyllnadstjänstgöring likaledes kunna inrättas såsom ordinarie tjänst i A 23 men skulle i regel vara extra ordinarie i lönegrad Eo 21. Avlöningskostnaderna för självständig kyrkomusikertjänst skulle för varje fall, i vad därav belöpte å den kyrkomusikaliska tjänstgöringen, bestridas av pastoratet medan avlöningen för fyllnadstjänstgöring såsom musiklärare skulle bestridas av vederbörande läroanstalt eller i visst fall delvis ur kyrkofonden. Vissa mera begränsade kostnader, såsom för anskaffning och underhåll av musikalier för kyrkokör och för den fria musikundervisningen samt för anställande i särskilda fall av biträde åt kyrkomusikern, skulle enligt de sakkunniga komma att åvila vederbörande lokalförsamling.

Till de på pastoratet ankommande avlöningskostnaderna skulle, såsom redan berörts, pastoratet kunna i skatteutjämnande syfte erhålla tillskott ur kyrkofonden enligt en i huvudsak enahanda reglering som den, som för närvarande gäller med avseende å prästerskapets avlöning. Årskostnaden för här angiven avlöningsreglering efter dess fullständiga genomförande har av de sakkunniga — enligt visserligen synnerligen approximativa uträkningar — uppskattats till inalles 8,68 miljoner kronor, varav 2,9 miljoner kronor för kyrkomusiker-folkskoletjänster och 5,78 miljoner kronor för självständiga kyrkomusikertjänster. Av sistnämnda belopp ha dock 590 000 kronor beräknats belöpa å vederbörande läroanstalter för kyrkomusikernas fyllnadstjänstgöring därstädes såsom musiklärare. Enligt dessa beräkningar skulle avlöningskostnaderna för den föreslagna kyrkomusikerreformens genomförande, i jämförelse med lokalförsamlingarnas sammanlagda kostnader år 1943 för nuvarande kyrkomusikers avlöning sådana dessa kostnader finnas angivna i av de sakkunniga redovisad statistik, komma att — för pastoraten och kyrkofonden gemensamt — medföra en utgiftsökning för år å tillhopa cirka 4 miljoner kronor. Utgiftsökningen vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag till avlöningsreglering för kyrkomusi-

kerna, vilken komme att belasta pastoraten och kyrkofonden och således endast påverka den kommunala beskattningen, torde dock med hänsyn till de för de nuvarande kyrkomusikerna under senare år lokalt genomförda lönerregleringarna kunna i nuvarande läge antagas ha nedgått med åtminstone 10 à 15 procent eller till i avrundat tal ungefär 3,5 miljoner kronor.

Förslaget till tjänste- och avlöningsreglering för de nya kyrkomusiker-tjänsterna är för närvarande föremål för överarbetning dels av 1941 års lärarlönesakkunniga och dels av särskilda inom ecklesiastikdepartementet tillkallade utredningsmän i syfte att få till stånd en närmare samordning med det nyligen framlagda förslaget till lönerreglering för övningslärare och en förenkling av de erforderliga författningarna.

Vid avlåtandet av Kungl. Maj:ts förenämnda skrivelse till kyrkomötet förutsattes att, därest kyrkomötet för sin del biträdde Kungl. Maj:ts däri framlagda förslag i de delar vari kyrkomötets samtycke begärts, reformfrågan skulle kunna föreläggas 1947 års riksdag med slutliga förslag i alla de delar i vilka riksdagens medverkan vore erforderlig. Denna plan för genomförandet av den tillämnade tjänstereformen för kyrkomusikerna har emellertid stött på oförutsedda hinder. Detta sammanhänger i första hand med den omständigheten att kyrkomötet — såsom jag vid detta ärendes föredragning i statsrådet den 18 oktober 1946 hade tillfälle att utförligare beröra — på förevarande rättsområde intager en dubbelställning. Kyrkomötet har sålunda beträffande den del av den för reformen nödvändiga författningsregleringen, som berör nu gällande kyrkolag eller finnes böra för framtiden erhålla karaktär av dylik lag, en medbestämmanderätt vid sidan av riksdagen men äger i övrigt — och detta gäller i själva verket den stora huvuddelen av författningsregleringen i fråga — ingen vidsträcktare befogenhet än att därutinnan avgiva yttrande. Dessa förhållanden ha i förevarande fall föranlett den behandlingsordningen, att förslag i ämnet i vad avser själva grunderna för tjänstereformen, och däribland i främsta rummet upprättat förslag till lag om kyrkomusiker, först hänskjutits till det år 1946 församlade kyrkomötets prövning. Kyrkomötet har för sin del godkänt den kyrkomötet sålunda förelagda författningsregleringen, i vad denna i enlighet med av lagrådet avgivet utlåtande ansetts innefatta lagstiftning av kyrkolags natur. Emellertid gå, på sätt av den föregående redogörelsen framgår, de till kyrkomötets yttrande hänskjutna förslagen, såvitt de avse de nya kyrkomusikertjänsternas anordnande, för vissa fall ut på ett sammanförande av de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna med tjänstgöring såsom musiklärare vid de statliga och kommunala läroanstalterna. Organisationsförslaget på denna betydelsefulla punkt har härigenom fått ett omedelbart samband med regleringen av de till dessa läroanstalter hörande övningslärares tjänste- och avlöningsförhållanden. En utredning i denna senare fråga har,

Föredraganden.

såsom jag tidigare haft anledning att erinra om, varit uppdragen åt 1941 års lärarlönesakkunniga. Då frågan om en tjänstereform för kyrkomusikerna under föregående höst upptogs till fortsatt behandling i statsrådet, var tanken, att denna fråga och det därmed sålunda i vissa delar sammankopplade organisationsproblemet för övningslärarna skulle kunna erhålla en samtidig lösning genom beslut av 1947 års riksdag. Tyvärr har det dock nu visat sig, att någon framställning till årets riksdag i frågan om en reglering av övningslärarnas tjänste- och avlöningsförhållanden icke medhinnes. Härigenom har även framläggandet för årets riksdag av ett fullständigt förslag till omorganisation av kyrkomusikertjänsterna omöjliggjorts.

Det skulle, icke minst med hänsyn till den talrika kyrkomusikerkårens berättigade intressen, enligt min mening vara starkt att beklaga, om den härav föranledda rubbningen i tidsschemat för kyrkomusikerfrågans behandling skulle draga med sig ett ytterligare dröjsmål på obestämd tid med den slutliga lösningen av denna gamla reformfråga. Jag har emellertid kommit till den uppfattningen, att så icke behöver ske. Till stöd härför får jag till en början fästa uppmärksamheten på följande.

Enligt den ursprungliga planen för kyrkomusikerreformens successiva genomförande var avsett att, sedan 1947 års riksdag beretts tillfälle till ett ställningstagande till reformen i hela dess vidd och om därvid ett positivt beslut uppnåddes, en undersökning — församling för församling — skulle omedelbart igångsättas till utrönande, enligt vilken tjänstetyp den nya kyrkomusikertjänsten på varje ort lämpligen borde organiseras. Först sedan en sådan undersökning, vilken förutsattes skola ankomma på vederbörande domkapitel med biträde av folkskolinspektör samt församlingskyrkoråd och skolstyrelse, företagits och därvid framkomna förslag blivit slutligt prövade, kunde anstalter vidtagas för tillsättning av de nya tjänsterna. Man räknade med, att ifrågavarande undersökningar skulle draga icke så liten tid och att definitiva beslut i dessa tjänsteregleringsfrågor knappast kunde tänkas föreligga förrän fram på våren 1948. Det befanns med hänsyn härtill angeläget att tidpunkten för — det formella — ikraftträdandet av lagen om kyrkomusiker utsattes till det tidigast härför möjliga datum eller den 1 juli 1947. Jag erinrar i detta sammanhang om att tidpunkten för nämnda lags ikraftträdande ansetts kräva kyrkomötets samtycke och att kyrkomötet samtyckt till att tidpunkten fastställes till nyssnämnda datum.

Ehuru det av nyss nämnda skäl icke blivit möjligt att för närvarande i ett sammanhang underställa riksdagen både omförmälda förslag till lag om kyrkomusiker och definitiva förslag i övrigt beträffande de nya kyrkomusikertjänsternas speciella anordning och dithörande befattningshavares avlöningsförhållanden, synes mig något hinder icke böra möta att trots detta underställa riksdagen det uppgjorda förslaget till lag om kyrkomusiker. Detta lagförslag upptager nämligen endast vissa konstitu-

tiva stadganden för en lösning — så att säga i princip — av kyrkomusikerfrågan. De grunder för reformen, som med ett antagande av nämnda lagförslag jämväl från riksdagens sida skulle godkännas, sträcka sig sålunda icke längre än att de särskilda, till den antikverade klockarinstitutionen hänförliga befattningarna skola ersättas med en enda tjänst, kyrkomusikertjänst, att de blivande innehavarna av denna nya tjänst skola såsom de hittillsvarande motsvarande befattningshavarna vara kommunalavlönade, samt att avlöningskostnaderna härvid skola bestridas i nära överensstämmelse med vad för närvarande gäller beträffande avlöningen till församlingsprästerskapet. I fråga om dessa de primära förutsättningarna för tjänstereformen föreligga, såsom jag tidigare framhållit, i de i ärendet avgivna remissyttrandena praktiskt taget inga meningsskiljaktigheter. Förslaget till lag om kyrkomusiker innefattar alltså i själva verket allenast en ram, och en ram så vid, att den lämnar fullt utrymme för varje efterföljande speciell reglering av de blivande kyrkomusikertjänsterna. Givet är fördenskull, att detta lagförslags antagande av riksdagen icke komme att i någon mån föregripa riksdagens fria ställningstagande till de vidare förslag i sistnämnda hänseende, som, när förhållandena det medgiva, böra underställas riksdagen och sålunda ej heller en förutsättningslös prövning av de därmed förbundna kostnaderna.

Det har under detta ärendes förberedande behandling gjorts gällande, att en sådan speciell undersökning, församling för församling, som jag i det föregående berört och som skulle ha till sitt egentliga ändamål att utröna de konkreta förutsättningarna på varje ort för de nya kyrkomusikertjänsternas anordnande enligt de särskilda för dem avsedda tjänstetyperna, bort föregå ett slutligt ståndpunktstagande till ett framlagt organisationsförslag. En sådan förhandsundersökning, vilken väl därvid även bort innefatta en specifik undersökning för varje pastorat rörande skatteunderlagets storlek och förekomsten inom församlingarna av särskilda klockar- och organistlönetillgångar, skulle tillika kunnat möjliggöra en säkrare kalkyl över de med den åsyftade tjänstereformen förbundna kostnaderna. De sakkunniga, som verkställt utredningen i ärendet, synas också, efter vad som framgår av deras första betänkande i ämnet, på sin tid ha övervägt att hos domkapitlen begära en dylik preliminär undersökning, vilken skulle kunna sägas ha fått innebörden av ett slags tjänstereglering på prov. I det ovissa läge, vari reformfrågan då befann sig, ansågo de sakkunniga dock tanken på en sådan förhandsinventering böra förfalla.

Följes den av mig nu förordade behandlingsordningen med framläggande till 1947 års riksdag av det kyrkomötet underställda förslaget till lag om kyrkomusiker och blir av riksdagen ett positivt beslut i enlighet härmed fattat i principfrågan, har jag för avsikt att föranstalta om en förhandsundersökning av nyss angiven beskaffenhet. Den mellantid, som måste förflyta intill dess fullständiga förslag rörande den mera speciella regleringen av hithörande befattningar kunna — år 1948 — föreläggas

riksdagen, skulle på praktiskt bästa sätt kunna utnyttjas just för en dylik förhandsåtgärd. Med en sådan behandlingsordning torde goda utsikter förefinnas att någon större förskjutning i tidsschemat för kyrkomusikerreformens slutliga genomförande, trots det nu framtvingna uppskovet med de närmare regleringsbestämmelsernas framläggande, icke behöver uppkomma. Om riksdagen i sinom tid jämväl kommer att godkänna de särskilda grunder för de nya kyrkomusikertjänsternas anordnande, som i enlighet med det anförda torde komma att framläggas för nästa års riksdag, skulle följaktligen med en under tiden försöksvis företagen tjänstereglering ett nödvändigt organisationsarbete vara i det väsentliga undångjort. Blev återigen ett Kungl. Maj:ts förslag i denna del till 1948 års riksdag av riksdagen avvisat, torde det å en dylik förberedande undersökning nedlagda arbetet likväl icke vara bortkastat. Detta komme nämligen att — i första hand — giva material för en fullständig inventering av de nuvarande kyrkomusikerbefattningarna i riket och tydligt är, att de därvid erhållna uppgifterna måste få sitt bestående värde för varje efterföljande försök att komma fram till lösning av här föreliggande reformfråga.

Förslaget till lag om kungörande i kyrka vid förfall för präst avser en partiell reform på här förevarande område, som uppenbarligen kan genomföras oberoende av ett ställningstagande till frågan om den blivande specialregleringen för de tillämnade nya kyrkomusikertjänsterna. Förslaget till denna författning, vilken förutsättes skola träda i kraft i omedelbart samband med den föreslagna lagen om kyrkomusiker, torde följaktligen samtidigt med nämnda lagförslag böra underställas riksdagens prövning.

Föredraganden hemställer härefter, att de sålunda föreliggande förslagen till

- 1) *lag om kyrkomusiker och*
 - 2) *lag om kungörande i kyrka vid förfall för präst*
- måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
G. v. *Krusenstjerna.*

BILAGOR.¹

Transumt av 1946 års kyrkomötes första särskilda utskotts betänkande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 11, angående nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna *Bilaga 1.*

Kyrkomötets underdåniga skrivelse, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande skrivelse till kyrkomötet *Bilaga 2.*

¹ Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 11, till kyrkomötet har ansetts här kunna uteslutas, då riksdagens tryckeriexpedition förfogar över en tryckt upplaga därav å omkring 300 exemplar. Den tryckta upplagan innehåller även avtryck av Kungl. Maj:ts remiss i ärendet till lagrådet och av lagrådets i ärendet förda protokoll.

Transumt.

Bilaga 1.

Nr 1.

Första särskilda utskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 11, angående nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna.

I en den 8 november 1946 dagtecknad till första särskilda utskottets handläggning hänskjuten skrivelse, nr 11, har Kungl. Maj:t under åberopande av skrivelsen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för den 18 oktober och den 8 november 1946 samt av protokollet i lagrådet den 2 november 1946 begärt

dels kyrkomötets förklaring, huruvida kyrkomötet jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen för sin del godkände 1 § i ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om kyrkomusiker ävensom däri angiven tidpunkt för nämnda lagrums ikraftträdande och samtyckte till upphävande, på sätt i samma lagförslag sades, av däri angivna äldre bestämmelser av kyrkolags natur,

dels kyrkomötets yttrande beträffande de härutöver i nämnda lagförslag och i här nedan intagna förslag till lag om kungörande i kyrka vid förfall för präst ävensom i övrigt av föredragande statsrådet i ovannämnda båda utdrag av statsrådsprotokollet berörda grunderna för en nyorganisation av kyrkomusikertjänsterna.

De båda lagförslagen äro av följande lydelse:

Såsom föredragande statsrådet framhållit, har frågan om en *reform av kyrkomusikernas tjänstgörings- och anställningsförhållanden* visat sig vara synnerligen svårlöst. Bortsett från den partiella reform, som år 1938 genomfördes för avveckling av jordavlönningssystemet för klockare och organister, har frågan, sedan den för snart 50 år sedan blev aktuell, ej förts närmare sin lösning. Väl har genom domkapitlens ingripande och personalorganisationernas arbete samt de olika församlingarnas tillmötesgående på senare år ställningen för kyrkomusikerna i glädjande många fall betydligt förbättrats och blivit mera enhetlig inom de olika stiftet. Det lär likväl ej kunna bestridas, att ifrågavarande befattningshavares löneförhållanden mångenstädes äro otillfredsställande. Särskilt torde detta gälla de små församlingarna, som på grund av sitt svaga ekonomiska underlag ej mäktat utan tillskott skäligen avlöna sin kyrkomusiker. En snar reglering av befattningshavarnas tjänste- och avlöningsförhållanden anser utskottet därför i hög grad påkallad. Det bör vara kyrkan angeläget att medverka till en sådan icke blott för sitt eget och församlingarnas bästa utan även

Utskottet.

för att därigenom visa sin uppskattning av det hängivna arbete, kyrkomusikerna i gemen nedlägga.

I. — — — — —

Av de *kyrkolagsbestämmelser*, som enligt förslaget skola *upphävas*, innehålla *kyrkolagen kap. 24 § 30* att organist skall väljas av kyrkoherden och församlingen och avlönas av den sistnämnda, § *31* föreskrifter rörande klockares antagande och kompetenskraven för klockare, § *32* föreskrifter rörande klockares åligganden och § *33* föreskrifter om förfarandet, då klockare gör sig skyldig till tjänstefel, *kap. 11 § 8* att klockare skall fram-bära oblater och vin, när Herrens nattvard skall begås, *kap. 24 § 11* en numera obsolet bestämmelse om klockares befattning med barnundervisningen, *kap. 26 § 1* föreskrifter om klockares bestyr med domkyrkas tillhörigheter samt *lagen den 14 oktober 1898 innefattande tillägg till 15 kap. 18 § kyrkolagen* föreskrift, att lysning vid mässfall skall förrättas av klockare.

Det är enligt utskottets mening beklagligt, att genom upphävande av dessa bestämmelser klockaren, som är omnämnd redan i äldre västgöta-lagen, kommer att försvinna ur kyrkolagen. Väl har klockarinstitutionen på landsbygden i huvudsak förlorat sin betydelse, men inom många stads-församlingar är den allfort levande och fyller ett verkligt behov.

Påpekas må emellertid, att, såsom också av kyrkomusikerutredningens uttalanden framgår, intet hinder kommer att möta för församling att för särskilda uppgifter anställa klockare.

Utskottet har uppmärksammat, att vid nyordningen på ifrågavarande område, som nu regleras allenast av kyrkolagens antikerade bestämmelser, en tendens framträder att begränsa bestämmelserna av *kyrkolags* natur och överföra stadgandena till allmän lag eller förordning. Det hade enligt utskottets mening varit önskvärt, att de stycken av den gamla kyrkolagen, som nu bortfalla, fått en ersättning i kyrkolagsrättsliga stadganden, avpassade efter nutida förhållanden och innehållande grundläggande bestämmelser om kyrkomusikernas uppgifter och verksamhet. Det synes utskottet även ur andra synpunkter hava varit lämpligare, om förslaget till lag om kyrkomusiker uppdelats i tvenne delar, den ena av kyrkolags karaktär och innehållande förutom 1 § av det framlagda lagförslaget de grundläggande stadgandena om kyrkomusikers verksamhet och den andra av civilrättslig karaktär och innefattande reglerande bestämmelser rörande kyrkomusikers avlöning m. m.

Emellertid finner utskottet det synnerligen angeläget, att frågan om nyorganisationen med det snaraste erhåller sin lösning. Med hänsyn härtill och då utskottet, som ovan berörts, anser det framlagda reformförslaget antagbart i huvudsak, *tillstyrker utskottet godkännande av 1 § i det framlagda förslaget till lag om kyrkomusiker och upphävande, på sätt i samma*

lagförslag sägs, av däri angivna äldre bestämmelser av kyrkolags natur. Utskottet tillstyrker också godkännande av i lagförslaget angiven tidpunkt för lagrummets ikraftträdande.

III. Utskottet övergår slutligen till att behandla förslaget till lag om kyrkomusiker, i vad mån detsamma ej redan tidigare diskuterats, samt förslaget till lag om kungörande i kyrka vid förfall för präst.

Enligt 2 § 2 mom. av förstnämnda lagförslag skola kostnaderna i gemen för kyrkomusikers verksamhet gäldas av pastorat och församling, vardera i den utsträckning Konungen efter av riksdagen godkända grunder bestämmer.

Utskottet anser sig böra betona angelägenheten av att kyrkomötet beredes tillfälle att avgiva yttrande, innan avsevärda ändringar av grunderna beslutas, enär sådana ändringar givetvis måste beröra för kyrkan och kyrkofonden viktiga spörsmål.

Utskottet har observerat, att, då i sista stycket av 2 § 4 mom. av förslaget till lag om kyrkomusiker talas om *allmänna medel*, avses ej blott bidrag till pastoraten av kyrkofondsmedel utan även andra medel, såsom bidrag, som pastorat erhåller från läroanstalt för avlönande av sådan kyrkomusiker, som vid läroanstalten fullgör musiklärartjänstgöring. Utskottet vill också erinra om att, såsom förut framhållits, *kyrkomusikerutredningen* och *föredragande statsrådet* betonat, att medel, som skola utgå ur kyrkofonden för ifrågavarande ändamål, helt skola anskaffas genom den allmänna kyrkoavgiften.

Med anledning av stadgandet i mom. 5 av 2 § i lagförslaget vill utskottet erinra om vad utskottet här ovan anfört om angivande av särskilda öretal beträffande prästlönekostnaderna och kostnaderna för kyrkomusikerna i de årliga besluten rörande församlingsavgiftens storlek.

I fråga om *förslaget till lag om kungörande i kyrka vid förfall för präst* vill utskottet framhålla, att sådan formulering kunnat övervägas, att bestyret kunde utföras även av annan än ledamot eller suppleant i kyrkorådet.

Utskottet anser sig emellertid ej böra framställa något yrkande om ändring i förslaget.

Stockholm den 30 november 1946.

På utskottets vägnar:
YNGVE BRILIOTH.

Vid ärendets slutbehandling i utskottet hava närvarit:
herr biskop Brilioth, herr Enochsson, herrar biskopar Jonzon och Runestam samt herrar Svenaeus, Göransson, Carl Ernst, Ljungdahl, Lundqvist, Magnusson och Gralén.

Nr 27.

Godkänd av kyrkomötet den 6 december 1946.

Kyrkomötets underdåniga skrivelse i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse angående nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna.

(Första särskilda utskottets betänkande nr 1.)

Till Konungen.

I skrivelse till kyrkomötet den 8 november 1946, nr 11, har Eders Kungl. Maj:t, under återopande av skrivelsen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, begärt kyrkomötets förklaring, huruvida kyrkomötet jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen för sin del godkände 1 § i ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om kyrkomusiker ävensom däri angiven tidpunkt för nämnda lagrums ikraftträdande och samtyckte till upphävande, på sätt i samma lagförslag sades, av däri angivna äldre bestämmelser av kyrkolags natur, ävensom inhämtat sådant särskilt yttrande av kyrkomötet i det förevarande ärendet, varom föredraganden enligt statsrådsprotokollet hemställt.

I ärendet har första särskilda utskottet avgivit betänkande, nr 1, varav tryckt exemplar här bifogas.

Kyrkomötet får i underdånighet

dels anmäla, att kyrkomötet jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen för sin del godkänt 1 § i det vid Eders Kungl. Maj:ts förevarande skrivelse fogade förslaget till lag om kyrkomusiker ävensom däri angiven tidpunkt för nämnda lagrums ikraftträdande och samtyckt till upphävande, på sätt i samma lagförslag sägs, av däri angivna äldre bestämmelser av kyrkolags natur,

dels ock såsom yttrande beträffande de härutöver i nämnda lagförslag och ett till lagrådet remitterat förslag till lag om kungörande i kyrka vid förfall för präst upptagna och i övrigt av föredragande statsrådet i skrivel-

sen bifogade utdrag av statsrådsprotokollet berörda grunderna för en nyorganisation av kyrkomusikertjänsterna åberopa vad utskottet i dessa delar i oförmälda betänkande, nr 1, anfört.

Stockholm den 6 december 1946.

Underdånigst

ERLING EIDEM

/G. H. Berggren
